

MAŁGORZATA STĘPNIAK - GRA

Wszystko gra?

Wiesz, że po niemiecku szachy - Schach - to prawie to samo co walka? [...] A to nie jest żadna walka, tylko uwodzenie. Królowa stara się uwieść króla, wywabić go z jego miejsca, osłabić. To jest cudowna gra, kiedy gra się w ten sposób i nikt w niej tak naprawdę nie wygrywa ani nie przegrywa. Cały sekret zawiera się w słowach „szachmat”. To matnia, sieć, intryga, a nie śmierć czy niewola. Kiedy tak patrzeć na szachy, są zabawne i łatwe.

William Wharton, W księżycową jasną noc

Wystawa malarstwa Małgorzaty Stępniaak w Muzeum Częstochowskim jest prezentacją najnowszych prac artystki z lat 2011 i 2012. Malarka poszerzyła repertuar tematyczny. Pojawiły się w jej twórczości nowe wątki – sceny gry w karty, ruletkę, bilard, kości... Śledząc owe malarskie rozgrywki hazardowe, nie odczuwamy jednak absolutnie napięcia towarzyszącego „grze o wszystko, o duże pieniądze”. Zamiast niebezpieczeństwa i ryzyka jest lekkość i delektowanie się atmosferą chwili. Przecież gra jest rodzajem rozrywki, sposobem na przyjemne spędzanie czasu, prawda? Nie obserwujemy scen w przepastnych salach kasyn w Las Vegas, czy lokalu w Monte Carlo. Historie „dzieją się” w tak dobrze nam znanych kameralnych wnętrzach kawiarnianych i barowych. Gdzieś obok gra muzyk na saksofonie, ktoś zamawia kieliszek szampana, kobieta dopala papierosa w długiej lufce, trzymając go niedbale w dłoni... Ta sama para, która przed momentem pochłonięta była grą karcianą, teraz relaksuje się, sącząc wino, spacerując ulicami miasta.

Gra nastrojem. Gra uczuć. A przy tym tak charakterystyczne dla malarstwa Małgosi pierwiastki - żartu, subtelnego humoru, łagodnej ironii. Sporo sympatycznych detali i gestów świadczących o dużym poczuciu humoru autorki obrazów – zabawna, troszkę zbyt sztywna poza pana przy klubowym stoliku, niesforny kosmyk włosów opadający na czoło, wesołe kropeczki na kobiecej

sukni, żółty kielich niejako mówiący: „to ja jestem pierwszoplanową postacią obrazu”, duży plaster cytryny akrobatycznie balansujący na krawędzi naczynia. Nie wprost, nie komediowo, a inteligentnie wprowadzone żarciki sprawiają, że malowidła odbieramy jako miłe i ciepłe. Sceny hazardu „z przymrużeniem oka” – wszakże nie rzucamy kości „o coś”, na poważnie, nie stawiamy znaku równości między kołem ruletki, a kołem życia, ten, a nie inny, przypadkowy „traf” nie decyduje o naszym „być albo nie być”. Gramy dla przyjemności, dla zabawy. Taki klimat mają obrazy Małgosi. Bohaterowie scen są niezwykle eleganccy, wytwornie ubrani – obowiązują garnitury (ze złotymi guzikami!), kamizelki, krawaty i muszki, wieczorowe suknie odsłaniające ramiona i długie atłasowe rękawiczki... Pewne detale wskazują na inspirację latami międzywojennymi. Artystka nostalgicznie spogląda w przeszłość, a my wyczuwamy i coraz bardziej lubimy ten jej styl retro.

Kontrastowa gra kolorów. Przeczytałam w książce autorstwa Alexandra Sturgisa i Hollis Clayson, w rozdziale poświęconym malarskim przedstawieniom zabawy i rozrywki następujące zdania: *Jasne kolory na obrazach impresjonistów potwierdzają niejako, że wolny czas ludzie spędzają radośnie i aktywnie, a zawijasy i zawirowania koloru oddają gęstą atmosferę zatłoczonych, zadymionych barów [...]. Na ogół malarze w scenach rozrywki używają barw jasnych i wesołych. Kolory dopełniające się odpychają, stosowane są więc jaskrawe odcienie i kolory podstawowe. [...] Sceny zabawy kojarzą się zwykle z idealnym światem, gdzie zawsze panuje ładna pogoda, są więc jakby ucieczką od przyziemnego życia*¹.

Małgosia Stępniaak posługuje się plamą barwną o dużym stopniu intensywności. Operuje gradacjami czerwieni i oranżu, błękitów. W nowym cyklu artystka po raz pierwszy włączyła do swej palety kolor zielony – głęboki i przygaszony, skontrastowany z plamami barw ciepłych, wydobywający i wzmacniający ich siłę. Kolor na płótnach Małgosi ma bardzo mocne oddziaływanie emocjonalne, buduje klimat zabawy i radości. „Nowa” zieleń współgra z treścią przedstawień. Zielone są przecież akcesoria oraz blaty stołów bilardowych, ruletkowych i tych

¹ A. Sturgis, H. Clayson, Zrozumieć malarstwo. Najważniejsze tematy w sztuce, Dom Wydawniczy REBIS, Poznań 2006, s. 205.

przeznaczonych do gry w pokera. Zieleń wniknęła do wnętrza klubowych, do salonów, kawiarni, wypełniła sobą przestrzeń obrazową. Nawet panowie założyli stroje w zielonym odcieniu i przed momentem rozpoczęli grę w kości... Barwy mają symboliczne i psychologiczne znaczenie. Zieleń przynosi wytchnienie, pozwala na relaks. Może kojarzyć się z losowością i niepewnością, odnosić do miłości, ale też do gier hazardowych. Zieleń to również kolor nadziei..., a nuż dzisiaj mi się poszczęści? Wielki artysta, van Gogh namalował w 1888 r. podczas pobytu w Arles obraz „Nocna kawiarnia” z majestatycznym stołem bilardowym w centrum kompozycji. W liście do swojego brata, Theo, tak opisał malowidło: *Próbowałem wyrazić te straszliwe ludzkie namiętności za pomocą czerwieni i zieleni. Pomieszczenie jest krwistoczerwone i ciemnożółte z zielonym bilardowym stołem pośrodku [...]. Wszędzie tu jest sprzeczność i kontrast najbardziej obcych [sobie] czerwieni i zieleni [...]*². *W moim obrazie usiłowałem wyrazić przesłanie, że kawiarnia to miejsce, gdzie można się zrujnować, zwariować lub popełnić zbrodnię*³. Van Gogh oddał atmosferę lokalu za pomocą akcentów kolorystycznych i niespokojnej linii konturów. **Czysta gra** – Małgorzata Stępniaak stosuje głównie kolory podstawowe, posługuje się kontrastem temperaturowym (czerwień – błękit), wprowadziła barwę pochodną – zieleń. Tworzy kompozycje urzekające grą intensywnych i czystych barw. Buduje nastrój radości, leniwej beztroski.

Oglądając nowe prace Małgorzaty instynktownie, z racji zdobytego wykształcenia, przywołuję artystów, którzy w swojej twórczości sięgali po podobne wątki tematyczne. Mam przed oczami słynne dzieła. Pierwszym ikonograficznym odniesieniem jest scena gry w kości pomiędzy Achillesem i Ajaksem umieszczona na greckim naczyniu. Namalował ją w VI w. p.n.e. attycki twórca Eksekias. To czarnofigurowe malowidło zadziwia szczegółowością i precyzją rysunku.

Artyści podejmowali też wątki rozgrywek karcianych. Obrazy ukazujące sceny gry w karty wpisują się w długą, sięgającą XV wieku tradycję. Powstawały m.in. na przełomie średniowiecza i renesansu w pracowniach malarzy niderlandzkich (m.in. Lucasa van Leyden'a i jego naśladowców). Moralizujący w wymowie obraz namalował około 1635 r. Georges de La Tour.

² <http://www.webexhibits.org/vangogh/letter/18/533.htm>, data dostępu 27 sierpnia 2012 r.

³ <http://www.webexhibits.org/vangogh/letter/18/534.htm>, data dostępu 27 sierpnia 2012 r.

Praca wykonana w dwóch wersjach, zatytułowana jest „Szuler”. Autor podjął wątek oszustwa karcianego, stąd wyczuwane napięcie między postaciami, wymowna gra gestów i spojrzeń. W pracowni Jana Steen’a, holenderskiego malarza okresu baroku, powstał obraz „Kłótnia przy kartach”, ukazujący rozemocjonowanych uczestników sprzeczki w karczmie. Jednym z najbardziej cenionych przez mnie artystów jest Paul Cézanne, ojciec dwudziestowiecznej rewolucji malarskiej. W jego dorobku odnajdujemy wyjątkowy cykl obrazów „Gracze w karty” z l. 1890-1892. O malowidle Cézanne’a z paryskiego Musée d’Orsay i o uzależnieniu, jakim może stać się gra w karty, pisał poeta walijski, Ronald Stuard Thomas.

*Fajka bez
dymu, pusta
butelka, światła na
ścianie są zegarem,
którym się kierują,
Tylko ich umysły
krążą leniwie
jak muchy
ciągle wokół tego samego
niedorzecznego problemu, który nuda
kazała im postawić.*

Większą popularnością cieszył się w malarstwie temat gier szachowych. Wielu twórców na przestrzeni wieków sięgało po ten motyw, m.in. XVI-wieczny malarz holenderski Jan Cornelisz Vermeyen, włoska artystka Sofonisba Anguissola, czy sieneńczyk Francesco di Giorgio Martini. Scenę rozgrywki szachowej odnajdujemy wśród malowideł egipskich w Deir-el-Medina i na kartach średniowiecznej *Księgi Gier* Alfonsa X Kastylijskiego. Szachownica ma złożoną symbolikę, a obrazy z jej motywem nierzadko są przedstawieniami alegorycznymi.

Również ruletka doczekała się malarskich interpretacji. Twórcą niezwykle ekspresyjnych, niepokojących obrazów: „Przy ruletce” i „Ruletka I” z 1892 r. był norweski malarz, Edvard Munch. Prace doskonale oddają atmosferę panującą w zatłoczonych salach hazardowych – napięcia i pobudzenia, obrazują skrajne nastroje: rozemocjonowania, ale też bierności i rezygnacji.

Istnieje pewien kanon najważniejszych tematów w sztukach plastycznych. Wątki gier hazardowych nie należą z pewnością do najpopularniejszych. Nawet jednak na przykładzie przywołanych powyżej dzieł możemy wyrazić opinię, że doczekały się kilku mistrzowskich pod względem wyrazu artystycznego interpretacji.

Małgosia Stępniać sięgając po tę tematykę, nie odchodzi od wcześniejszych zainteresowań. Poszerza jedynie repertuar ujęć. Nadal interesuje ją człowiek, opowiada historię kobiety i mężczyzny, którzy razem zasiedli do rozgrywki „lekkohazardowej”. Wciąż zanurzeni są w kawiarnianej aurze, nadal towarzyszą im dźwięki akompaniamentu muzycznego.

Obrazy zgrabne, zgrane, z graniem...

I żaden z nich nie powiedział:

Twój wist.

Brak koloru atutowego

Wstrzyma akcję.

R. S. Thomas, w tłumaczeniu Andrzeja Szuby

Katarzyna Sucharkiewicz
Muzeum Częstochowskie

Karty, 24 x 18 cm

Kości, 40 x 30 cm

Ruletka, 40 x 30 cm

Wyścig 1, 30 x 40 cm

Wyścig 2, 13 x 30 cm

Szachy, 90 x 90 cm

Bilard, 80 x 90 cm

Brydzyk, 70 x 90 cm

Warcaby, 90 x 70 cm

Trio, 70 x 90 cm

Małgorzata Stępnia

Urodzona w 1973 roku w Częstochowie. W latach 1993-98 studia na Wydziale Malarstwa Krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych. Dyplom w pracowni prof. Włodzimierza Kunza. Od 2005 roku Członek Zarządu Regionalnego Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych w Częstochowie. Mieszka i tworzy w Częstochowie. Uprawia malarstwo sztalugowe.

WYSTAWY INDYWIDUALNE

- 2000 - Malarstwo - Galeria Klub Wiedeński, Częstochowa
- 2001 - Trzy Lata Później - Galeria Magenta, Nijmegen, Holandia
- 2001 - Malarstwo - Studio Estima, Warszawa
- 2002 - Malarstwo - Muzeum Częstochowskie
- 2003 - Ona i On - Miejska Galeria Sztuki w Częstochowie
- 2003 - Malarstwo - Galeria Inny Śląsk, Tarnowskie Góry
- 2004 - Galeria Anny Kareńskiej, Poznań
- 2005 - Centrum Kultury - Zamek Sielecki, Sosnowiec
- 2005 - Galeria Sztuki i Wina - Piwnice Margaux, Częstochowa
- 2006 - Cafe Kulturalna, Warszawa
- 2006 - Wszystko Gra - Galeria OPK Gaude Mater, Częstochowa
- 2006 - Wszystko Gra - Galeria Inny Śląsk, Tarnowskie Góry
- 2007 - Kobieta w Czerwieni - Fundacja Kultury Ziemi Sandomierskiej, Sandomierz oraz BWA, Kielce
- 2007 - Malarstwo - Tarnobrzegi Dom Kultury, Tarnobrzeg
- 2008 - Ona i On - Regionalne Towarzystwo Zachęty Sztuk Pięknych, Częstochowa
- 2008 - Między błękitem a czerwienią - Galeria Grodzka, Kraków
- 2009 - Piano Bar - Galeria Schody, Warszawa
- 2010 - Malarstwo - Galeria Triada, Gdańsk
- 2010 - Kadr - Konduktorownia, Częstochowa
- 2011 - Kadr - Steel Forest, Konstancin Jeziorna i Warsaw Art Gallery
- 2011 - Malarstwo - Galeria Jana Siuty, Kraków
- 2011 - Malarstwo - Galeria Jarek Cechmanowicz, Poznań
- 2012 - Gra - Muzeum Częstochowskie

WYSTAWY ZBIOROWE

- 1998 - Galeria Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie - Wystawa Obrazów Studentów z pracowni prof. Włodzimierza Kunza
- 1999 - IX Ogólnopolski Przegląd Malarstwa Młodych „promocje” - Miejska Galeria Sztuki w Legnicy
- 1999 - Konfrontacje Najmłodszych Artystów Krakowskich - Miejski Ośrodek Kultury w Myślenicach
- 2000 - Salon Letni - Galeria Promocyjna, Warszawa
- 2002 - Warszawski Przegląd Malarstwa - Galeria ZPAP Lufcik
- 2004 - Ogólnopolski Konkurs im. Mariana Michalika - Miejska Galeria Sztuki w Częstochowie
- 2005 - Genesis - Malarze Zachęty, Częstochowa
- 2005 - Letnia propozycja Zachęty - Galeria Gaude Mater, Częstochowa
- 2007 - Wszyscy Nasi Przyjaciele - Galeria Extravagance, Zamek Sielecki, Sosnowiec
- 2007 - Kolaż Urodzinowy - Regionalne Towarzystwo Zachęty Sztuk Pięknych, Częstochowa
- 2008 - Młode Malarstwo z Częstochowy - Miejska Galeria Sztuki, Częstochowa
- 2010 - Sonniges Land - Graz